

PROGRAM KURSU SPECJALISTYCZNEGO
EDUKATOR W CHOROBAH UKŁADU KRAŻENIA
dla pielęgniarek

Program został zatwierdzony przez Ministra Zdrowia w dniu 09.11.2022r.

/dokument podpisany elektronicznie/

Warszawa 2022

PROGRAM PRZYGOTOWANY PRZEZ ZESPÓŁ PROGRAMOWY W SKŁADZIE¹:

- 1) **prof. dr hab. n. o zdr. Izabella Uchmanowicz** – Przewodnicząca Zespołu; specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego, Zakład Pielęgniarstwa Internistycznego, Katedra Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu, Instytut Chorób Serca, Uniwersytecki Szpital Kliniczny we Wrocławiu.
- 2) **dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska** – specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego, Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego, Katedra Pielęgniarstwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Górnośląskie Centrum Medyczne im. prof. Leszka Gieca Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach.
- 3) **dr n. o zdr. Marta Wleklík** – specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego, Zakład Pielęgniarstwa Internistycznego, Katedra Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu, Instytut Chorób Serca, Uniwersytecki Szpital Kliniczny we Wrocławiu.
- 4) **dr n. o zdr. Mariola Rybka** – specjalista w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki, Wydział Nauk o Zdrowiu, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku, Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, Szpital Lipno Spółka z o.o., Konsultant krajowy w dziedzinie pielęgniarstwa opieki długoterminowej.

RECENZENCI PROGRAMU:

- 1) **mgr Beata Ostrzycka** – Konsultant krajowy w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego, Uniwersytet Warmińsko - Mazurski w Olsztynie Collegium Medicum Szkoła Zdrowia Publicznego- Katedra Pielęgniarstwa Dyrektor Samodzielnego Gminnego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Dywitach;
- 2) **mgr Jolanta Grzyb** – Konsultant wojewódzki w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego dla województwa opolskiego, Centrum Zdrowia w Opolu Sp. z o.o.

¹ Powołany Zarządzeniem Dyrektora Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych Nr 37/22 z dnia 5 września 2022 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw Opracowania Programu Kształcenia Podyplomowego.

1. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-PROGRAMOWE

Rodzaj kształcenia

Kurs specjalistyczny jest to rodzaj kształcenia, który zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 551, z późn. zm.) ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę lub położną wiedzy i umiejętności do wykonywania określonych czynności zawodowych przy udzielaniu świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych lub rehabilitacyjnych.

Efekty uczenia się wskazane w programie kursu specjalistycznego *Edukator w chorobach układu krążenia* są dla organizatora i uczestnika kształcenia obowiązkowym elementem programu. Osiągnięcie wskazanych efektów gwarantuje, że każdy uczestnik kursu specjalistycznego będzie posiadać takie same kwalifikacje, niezależnie od miejsca ukończenia kształcenia, podmiotu organizującego kształcenie oraz systemu kształcenia.

Cel kształcenia

Uzyskanie przez pielęgniarki profesjonalnej wiedzy i umiejętności do prowadzenia edukacji zdrowotnej i terapeutycznej mającej na celu poprawę opieki nad pacjentami z chorobami układu krążenia.

Czas trwania kształcenia

Łączna liczba godzin przeznaczonych na realizację programu kursu specjalistycznego w kontakcie z wykładowcą/opiekunem stażu wynosi **100** godzin dydaktycznych:

zajęcia teoretyczne – **80** godzin dydaktycznych,
zajęcia praktyczne – **20** godzin dydaktycznych.

Organizator kształcenia w porozumieniu z kierownikiem kursu, ma prawo dokonać modyfikacji czasu trwania zajęć teoretycznych. Oznacza to, że 90% łącznej liczby godzin przeznaczonych na realizację programu nie podlega zmianie. Wskazane 10%, **co stanowi nie więcej niż 10 godzin, może być wykorzystane na samokształcenie.**

Sposób organizacji

Za przebieg i organizację kursu specjalistycznego odpowiedzialny jest organizator kształcenia.

Planując realizację kształcenia, organizator powinien:

1. Opracować regulamin organizacyjny kursu specjalistycznego, który w szczególności określa:

- organizację;
- zasady i sposób naboru osób;
- prawa i obowiązki osób uczestniczących;
- zakres obowiązków kadry dydaktycznej prowadzącej nauczanie teoretyczne i praktyczne;
- zasady przeprowadzenia egzaminu końcowego.

2. Powołać kierownika kursu specjalistycznego.

Do zadań kierownika kursu oprócz zadań określonych w przepisach Ministra Zdrowia z tego zakresu powinno należeć:

- współdecydowanie o doborze kadry dydaktycznej;
- przedstawienie uczestnikom kursu: celu, programu i organizacji kształcenia;
- ocenianie placówek szkolenia praktycznego wg specyfiki i organizacji zajęć;
- pomaganie w rozwiązywaniu problemów;
- udzielanie indywidualnych konsultacji uczestnikom kursu;
- zbieranie i analizowanie opinii o przebiegu kursu.

3. Przeprowadzić postępowanie kwalifikacyjne.
4. Powołać wykładowców posiadających kwalifikacje określone w programie kursu.
5. Powołać w uzgodnieniu z kierownikiem kursu opiekunów szkolenia praktycznego, którzy powinni być merytorycznymi pracownikami placówek, w których odbywa się szkolenie praktyczne. Do zadań opiekuna szkolenia praktycznego należy:
 - instruktaż wstępny (zapoznanie z celem szkolenia praktycznego z organizacją pracy, wyposażeniem placówki, jej personelem, zakresem udzielanych świadczeń i in.);
 - instruktaż bieżący (organizacja i prowadzenie zajęć, kontrola nad ich prawidłowym przebiegiem, pomoc w rozwiązywaniu problemów i in.);
 - instruktaż końcowy (omówienie i podsumowanie zajęć, zaliczenie świadczeń zdrowotnych określonych w programie kształcenia, ocena uzyskanych wiadomości i umiejętności).
6. Zapewnić bazę dydaktyczną do szkolenia teoretycznego, dostosowaną do liczby uczestników kursu.
7. Zapewnić środki dydaktyczne, o których mowa w programie poszczególnych modułów.
8. Dobrać placówki stażowe zgodnie z planem nauczania, w których możliwe będzie zdobywanie umiejętności niezbędnych do wykonywania określonych świadczeń zdrowotnych.
9. Posiadać wewnętrzny system monitorowania jakości kształcenia.

Sposób sprawdzania efektów uczenia się:

W toku realizacji programu przewiduje się ocenianie:

1. Bieżące – rozumiane jako zaliczanie poszczególnych modułów (sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy i umiejętności będących przedmiotem nauczania teoretycznego i praktycznego, w tym świadczeń zdrowotnych przewidzianych w programie kształcenia).
2. Końcowe – zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 551, z późn. zm.), kurs specjalistyczny kończy się egzaminem teoretycznym, przeprowadzonym w formie pisemnej lub ustnej albo egzaminem praktycznym.

Rodzaj egzaminu i formę egzaminu teoretycznego ustala organizator kształcenia z uwzględnieniem zakresu, w jakim prowadzony jest kurs specjalistyczny.

2. OGÓLNE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Zaświadczenie o ukończeniu kursu specjalistycznego *Edukator w chorobach układu krążenia* otrzymuje pielęgniarstwo, która:

1) W zakresie wiedzy posiada:

- specjalistyczną wiedzę do koordynowania oraz prowadzenia edukacji pacjentów z chorobami układu krążenia;
- specjalistyczną wiedzę do koordynowania oraz prowadzenia edukacji na temat prewencji chorób układu krążenia;
- znajomość aktualnych wytycznych postępowania klinicznego oraz regulacji prawnych i norm etycznych odnoszących się do udzielania specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w zakresie prowadzenia edukacji w chorobach układu krążenia;
- specjalistyczną wiedzę w zakresie doboru właściwych metod, form i środków dydaktycznych do prowadzenia edukacji terapeutycznej w chorobach układu krążenia.

2) W zakresie umiejętności potrafi:

- realizować zadania edukacyjne wobec pacjentów z chorobami układu krążenia, a także wobec ich rodzin i/lub opiekunów;
- realizować zadania edukacyjne z zakresu prewencji chorób układu krążenia;
- korzystać z aktualnej wiedzy dla zapewnienia wysokiego poziomu edukacji terapeutycznej;
- opracować, indywidualizować oraz wdrażać program edukacji pacjenta z chorobą układu krążenia, wraz z włączaniem do niego rodziny i/lub opiekuna pacjenta;
- udzielać samodzielnie określonych świadczeń edukacyjnych wobec pacjenta z chorobą układu krążenia oraz jego rodziny i/lub opiekuna;
- przygotować pacjenta z chorobą układu krążenia oraz jego rodzinę i/lub opiekuna do wypisu ze szpitala oraz do samoopieki i samokontroli w domu;
- oceniać i monitorować wiedzę, gotowość, motywację, możliwości oraz bariery pacjenta, jego rodziny i/lub opiekuna do samoopieki;
- doradzać członkom zespołu multidyscyplinarnego w opiece nad pacjentem z chorobą układu krążenia;
- prowadzić szkolenia z zakresu prewencji chorób układu krążenia oraz szkolenia przygotowujące pacjentów z chorobami układu krążenia, ich rodziny i/lub opiekunów do samoopieki i samokontroli.

3) W zakresie kompetencji społecznych:

- szanuje godność i autonomię pacjenta bez względu na jego wiek, płeć, niepełnosprawność, orientację seksualną oraz pochodzenie narodowe i etniczne;
- kieruje się zasadami etycznymi i szanuje prawa pacjenta;
- współpracuje z pacjentem, jego rodziną i/lub opiekunem, członkami zespołu multidyscyplinarnego w przygotowaniu oraz realizacji edukacji terapeutycznej;
- krytycznie analizuje oraz aktualizuje własne kompetencje w zakresie edukacji pacjentów z chorobami układu krążenia.

3. SZCZEGÓŁOWE EFEKTY UCZENIA SIĘ

W zakresie wiedzy uczestnik kursu:

- W1. określa wskaźniki epidemiologiczne chorób układu krążenia w Polsce i na świecie;
- W2. omawia klasyfikację ryzyka chorób sercowo-naczyniowych;
- W3. wymienia kryteria rozpoznawania chorób układu krążenia;
- W4. omawia uwarunkowania stanu zdrowia społeczeństwa (społeczne, kulturowe, ekonomiczne, psychologiczne, dotyczące stylu życia);
- W5. wymienia kryteria wykonywania badań u pacjentów z chorobami sercowo-naczyniowymi;
- W6. analizuje dane epidemiologiczne dotyczące chorób układu krążenia;
- W7. omawia objawy występujące w chorobach układu krążenia w zależności od jednostki chorobowej;
- W8. planuje opiekę pielęgniarską u pacjentów w chorobach układu krążenia;
- W9. zna istotę i konieczność zapobiegania zdarzeniom sercowo-naczyniowym poprzez redukcję ryzyka sercowo-naczyniowego na poziomie indywidualnym oraz na poziomie populacyjnym;
- W10. definiuje i omawia przyczynowe niemodyfikowalne i modyfikowalne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych oraz zna i potrafi rozpoznać potencjalne modyfikatory ryzyka, w tym choroby współistniejące mogące zwiększać ryzyko sercowo-naczyniowe;

- W11. zna algorytmy do oceny ryzyka sercowo-naczyniowego SCORE2 oraz SCORE2-OP oraz rozumie i potrafi wyjaśnić ich wartość teoretyczną i praktyczną;
- W12. zna zasady kategoryzacji pacjentów pod względem ryzyka sercowo-naczyniowego oraz ze względu na konieczność wdrożenia działań prewencyjnych;
- W13. zna zasady stosowania krokowego podejścia do leczenia czynników ryzyka oraz intensyfikacji leczenia;
- W14. zna cele oraz interwencje terapeutyczne wdrażane w ramach prewencji sercowo-naczyniowej w zależności od kategorii ryzyka;
- W15. zna aktualne zalecenia oraz interwencje dotyczące optymalizacji stylu życia pacjenta w zakresie podejmowania aktywności fizycznej, odżywiania i spożywania alkoholu, masy i budowy ciała;
- W16. zna zalecenia dotyczące zdrowia psychicznego, interwencji w aspekcie palenia tytoniu, docelowych stężeń lipidów oraz kontroli dyslipidemii, farmakologicznego obniżania poziomu cholesterolu;
- W17. zna podstawy prawne oraz zasady realizacji Programu Profilaktyki Chorób Układu Krążenia;
- W18. zna zasady działania i obsługi Systemu Informatycznego Monitorowania Profilaktyki (SIMP) w części dotyczącej profilaktyki chorób układu krążenia;
- W19. zna teorię samoopieki oraz jakie procesy się na nią składają;
- W20. omawia możliwe bariery w osiągnięciu i utrzymywaniu zdolności do samoopieki;
- W21. rozumie swoją rolę w procesie samoopieki i wie, jak ją wzmacniać w chorobach układu krążenia;
- W22. zna aktualne wytyczne postępowania klinicznego w chorobach układu krążenia, w tym zalecenia związane z postępowaniem farmakologicznym i niefarmakologicznym;
- W23. rozumie istotę chorób układu krążenia, zna objawy chorobowe, sposoby rozpoznawania i leczenia chorób układu krążenia;
- W24. charakteryzuje powikłania chorób układu krążenia oraz omawia objawy wskazujące na zaostrzenie objawów;
- W25. charakteryzuje działania w poszczególnych chorobach układu krążenia by podtrzymać, monitorować i zarządzać samoopieką;
- W26. zna sposoby dostosowywania zaleceń edukacyjnych do potrzeb pacjenta i jego rodziny;
- W27. omawia sposoby wsparcia pacjenta i jego rodziny w okresie hospitalizacji oraz po wypisie ze szpitala;
- W28. zna rolę pacjenta i jego rodziny w procesie samoopieki;
- W29. zna i rozumie rolę pielęgniarki w przygotowaniu pacjenta do samoopieki i samokontroli w poszczególnych schorzeniach układu krążenia;
- W30. charakteryzuje koncepcje i style komunikowania interpersonalnego;
- W31. zna zasady i przebieg procesu komunikowania w relacji pielęgniarka – pacjent i jego rodzina;
- W32. charakteryzuje różne formy komunikacji werbalnej;
- W33. charakteryzuje różne formy komunikacji niewerbalnej;
- W34. wymienia i omawia bariery komunikacyjne występujące w pracy pielęgniarki oraz czynniki zakłócające;
- W35. charakteryzuje różne techniki komunikacji interpersonalnej;
- W36. zna zasady budowania komunikacji interpersonalnej z pacjentem i jego rodziną;
- W37. zna możliwości rozwiązywania sytuacji trudnych;
- W38. charakteryzuje paternalistyczny i partnerski styl komunikowania się z pacjentem;
- W39. zna reguły asertywnego komunikowania się w zespole terapeutycznym.

W zakresie umiejętności uczestnik kursu potrafi:

- U1. rozpoznawać sytuację epidemiologiczną;
- U2. planować działania profilaktyczne, terapeutyczne i pielęgnacyjne;
- U3. planować interwencje pielęgniarские w zależności od rozpoznanej choroby;
- U4. różnicować objawy w chorobach układu sercowo-naczyniowego;
- U5. współuczestniczyć w ocenie skuteczności leczenia;
- U6. współpracować w zespole multidyscyplinarnym;
- U7. zidentyfikować u pacjenta niemodyfikowalne i modyfikowalne czynniki ryzyka i modyfikatory ryzyka sercowo-naczyniowego oraz prowadzić świadomą dyskusję z pacjentem na temat ich obecności oraz wpływu na aktualny i potencjalny stan zdrowia;
- U8. stosować i oszacować ryzyko sercowo-naczyniowe w oparciu o algorytmy SCORE2 i SCORE2-OP;
- U9. rozpoznać pacjentów o niskim, umiarkowanym, wysokim i bardzo wysokim ryzyku sercowo-naczyniowym oraz zaproponować zmiany stylu życia w zależności od kategorii ryzyka sercowo-naczyniowego;
- U10. ocenić gotowość oraz motywację pacjenta do przyjęcia zdrowego stylu życia;
- U11. omówić z pacjentem i jego rodziną zalecenia dotyczące odżywiania, utrzymania prawidłowej masy ciała i stosowania używek, mające znaczenie w profilaktyce chorób układu krążenia, a także zastosować zindywidualizowane metody prowadzące do zmiany stylu życia w tym obszarze;
- U12. omówić z pacjentem i jego rodziną zalecenia dotyczące podejmowania aktywności fizycznej oraz normalizacji gospodarki lipidowej w ramach prewencji sercowo-naczyniowej oraz przygotować pacjenta do zmiany stylu życia w tym zakresie;
- U13. ocenić u pacjenta poziom uzależnienia od nikotyny lub alkoholu, wyjaśnić wpływ stosowania używek na ryzyko sercowo-naczyniowe, zmotywować pacjenta do wyboru strategii terapeutycznej przeciwdziałającej uzależnieniom;
- U14. zastosować w edukacji pacjentów i ich rodzin aktualne wytyczne Europejskiego Towarzystwa Kardiologicznego, dotyczące prewencji chorób układu sercowo-naczyniowego w praktyce klinicznej;
- U15. udzielać zindywidualizowanych wskazówek pacjentowi i jego rodzinie, dostosowując środki i metody edukacyjne do możliwości pacjenta w zakresie racjonalnego odżywiania, aktywności fizycznej, zwalczania używek, radzenia sobie z nadmiernym obciążeniem czynnikami psychospołecznymi;
- U16. objąć pacjenta opieką w ramach Programu Profilaktyki Chorób Układu Krążenia;
- U17. obsługiwać System Informatyczny Monitorowania Profilaktyki (SIMP) w części dotyczącej profilaktyki chorób układu krążenia;
- U18. włączać pacjenta i jego rodzinę do procesu samoopieki oraz uświadamiać go o istocie współpracy;
- U19. oceniać zdolność pacjenta do samoopieki oraz identyfikuje bariery w osiągnięciu i utrzymywaniu samoopieki w chorobach układu krążenia;
- U20. wzmacniać zdolność do samoopieki w chorobach układu krążenia;
- U21. motywować pacjenta z chorobą układu krążenia do samokontroli i samoopieki;
- U22. udzielać informacji o możliwości skorzystania z pomocy specjalistów (psycholog, psychiatra) u osób z problemami psychologicznymi;
- U23. wspomagać rodzinę chorego we wszystkich działaniach związanych z samokontrolą i samoopieką;
- U24. prowadzić edukację zdrowotną pacjenta z chorobą układu krążenia, opierając się na aktualnych wytycznych postępowania klinicznego;

- U25. prowadzić edukację pacjenta z chorobami układu krążenia w warunkach szpitalnych, ambulatoryjnych oraz dostosować edukację do jego potrzeb;
- U26. analizować potrzeby edukacyjno-zdrowotne pacjenta w odniesieniu do osób starszych z uwzględnieniem poziomu intelektualnego, warunków ekonomicznych, stylu życia i metod leczenia;
- U27. prowadzić edukację zdrowotną pacjenta i jego rodziny w zakresie farmakoterapii, w szczególności: zasady przyjmowania zaleconych leków, działanie terapeutyczne oraz podstawowe objawy uboczne stosowanych leków, postępowanie dietetycznego, zalecanej aktywności fizycznej, zasad prowadzenia samokontroli, w szczególności: pomiar ciśnienia tętniczego, pomiar tętna, masy ciała, prowadzenie dzienniczka samokontroli, postępowania w sytuacji wystąpienia objawów zaostrzenia choroby;
- U28. rozpoznać sygnały werbalne;
- U29. rozpoznać sygnały niewerbalne;
- U30. dostosować style komunikowania się z pacjentem do jego stanu zdrowia i wieku;
- U31. rozpoznać czynniki zakłócające i bariery w procesie komunikowania się z pacjentem i jego rodziną;
- U32. wykazać się aktywnym słuchaniem, życzliwością, empatią, wyrozumiałością oraz asertywnością w komunikowaniu się z pacjentem;
- U33. wykazać się asertywnością w komunikowaniu się w zespole terapeutycznym.

W zakresie kompetencji społecznych uczestnik kursu:

- K1. krytycznie ocenia własne kompetencje i stale aktualizuje wiedzę oraz umiejętności w zakresie specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi;
- K2. współdziała w ramach zespołu multidyscyplinarnego;
- K3. przestrzega tajemnicy zawodowej i praw pacjenta;
- K4. przestrzega zasad etyki zawodowej;
- K5. wykazuje odpowiedzialność za realizację opieki zgodnie z aktualną wiedzą medyczną, doświadczeniem, preferencjami i systemem wartości pacjenta.

4. PLAN NAUCZANIA

Lp.	Nazwa modułu	Liczba godzin teorii, w tym		Miejsce realizacji stażu	Liczba godzin stażu	Łączna liczba godzin kontaktowych
		wykładów	ćwiczeń			
I	Epidemiologia i podstawy kliniczne chorób układu krążenia	10	-	-		10
II	Edukacja w ramach prewencji chorób układu krążenia	10	5	Poradnia kardiologiczna; Poradnia podstawowej opieki zdrowotnej	10	25
III	Edukacja zdrowotna oraz przygotowanie pacjenta i jego rodziny do samoopieki w chorobach układu krążenia	30	10	Oddział kardiologiczny; Oddział chorób wewnętrznych; Oddział chorób wewnętrznych z pododdziałem kardiologicznym	10	50
IV	Zasady komunikacji z pacjentem i jego rodziną i/lub opiekunem	5	10	-		15
Łącznie		55	25	-	20	100*

* Organizator kształcenia w porozumieniu z kierownikiem kursu, ma prawo dokonać modyfikacji czasu trwania zajęć teoretycznych. Oznacza to, że 90% łącznej liczby godzin przeznaczonych na realizację programu nie podlega zmianie. Wskazane 10%, **co stanowi nie więcej niż 10 godzin, może być wykorzystane na samokształcenie.**

5. MODUŁY KSZTAŁCENIA**5.1. MODUŁ I**

Nazwa modułu	Epidemiologia i podstawy kliniczne chorób układu krążenia
Cel kształcenia	Wyposażenie pielęgniarki w wiedzę z zakresu epidemiologii i podstaw klinicznych chorób układu krążenia oraz kształtowanie umiejętności niezbędnych do planowania opieki nad pacjentami z chorobami układu krążenia.
Efekty uczenia się dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W1. określa wskaźniki epidemiologiczne chorób układu krążenia w Polsce i na świecie;</p> <p>W2. omawia klasyfikację ryzyka chorób sercowo-naczyniowych;</p> <p>W3. wymienia kryteria rozpoznawania chorób układu krążenia;</p> <p>W4. omawia uwarunkowania stanu zdrowia społeczeństwa (społeczne, kulturowe, ekonomiczne, psychologiczne, dotyczące stylu życia);</p> <p>W5. wymienia kryteria wykonywania badań u pacjentów z chorobami sercowo-naczyniowymi;</p> <p>W6. analizuje dane epidemiologiczne dotyczące chorób układu krążenia;</p> <p>W7. omawia objawy występujące w chorobach układu krążenia w zależności od jednostki chorobowej;</p> <p>W8. planuje opiekę pielęgniarską u pacjentów w chorobach układu krążenia.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U1. rozpoznawać sytuację epidemiologiczną;</p> <p>U2. planować działania profilaktyczne, terapeutyczne i pielęgnacyjne;</p> <p>U3. planować interwencje pielęgniarskie w zależności od rozpoznanej choroby;</p> <p>U4. różnicować objawy w chorobach układu sercowo-naczyniowego;</p> <p>U5. współuczestniczyć w ocenie skuteczności leczenia;</p> <p>U6. współpracować w zespole multidyscyplinarnym.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

	<p>K1. krytycznie ocenia własne kompetencje i stale aktualizuje wiedzę oraz umiejętności w zakresie specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi;</p> <p>K2. współdziała w ramach zespołu multidyscyplinarnego;</p> <p>K3. przestrzega tajemnicy zawodowej i praw pacjenta;</p> <p>K4. przestrzega zasad etyki zawodowej;</p> <p>K5. wykazuje odpowiedzialność za realizację opieki zgodnie z aktualną wiedzą medyczną, doświadczeniem, preferencjami i systemem wartości pacjenta.</p>
Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	<p>Wykładowcą może być pielęgniarka posiadająca tytuł magistra pielęgniarstwa oraz posiadająca nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniająca co najmniej jeden z warunków:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. posiada stopień naukowy doktora nauk medycznych bądź nauk o zdrowiu; 2. posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego lub zachowawczego lub rodzinnego; 3. posiada kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego lub zachowawczego lub rodzinnego
Wymagania wstępne	brak
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	Wykład – 10 godz.
Nakład pracy uczestnika kursu	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 10 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 10 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 10 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie się do zajęć – 3 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 7 godz.

	<p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu:</p> <p style="text-align: right;">20 godz.</p>
Proponowane metody dydaktyczne	Wykład problemowy, wykład informacyjny, metoda przypadków, burza mózgów, dyskusja dydaktyczna.
Proponowane środki dydaktyczne	Komputer, rzutnik multimedialny, tablica, flamastry, rysunki, fotografie, modele, programy komputerowe, multimedialne programy komputerowe, filmy, algorytmy/standardy/procedury medyczne.
Metody sprawdzania efektów uczenia się uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Test sprawdzający wiedzę zawierający co najmniej 20 pytań – minimum zaliczające stanowi 60% pozytywnych odpowiedzi z testu.
Treści modułu kształcenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wskaźniki epidemiologiczne chorób układu krążenia w Polsce i na świecie (wykład 1 godz.). 2. Klasyfikacja ryzyka chorób sercowo-naczyniowych (wykład 1 godz.). 3. Kryteria rozpoznawania chorób układu krążenia wg wytycznych kardiologicznych (wykład 1 godz.). 4. Objawy występujące w chorobach układu krążenia (ostre zespoły wieńcowe, niewydolność serca, nadciśnienie tętnicze, migotanie przedsionków) (wykład 2 godz.). 5. Diagnostyka u pacjentów kardiologicznych (ostre zespoły wieńcowe, niewydolność serca, nadciśnienie tętnicze, migotanie przedsionków) (wykład 2 godz.). 6. Leczenie chorób układu krążenia (ostre zespoły wieńcowe, niewydolność serca, nadciśnienie tętnicze, migotanie przedsionków) (wykład 3 godz.).
Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje	Nie dotyczy.

5.2. MODUŁ II

Nazwa modułu	Edukacja w ramach prewencji chorób układu krążenia
Cel kształcenia	Wyposażenie pielęgniarki w wiedzę i umiejętności niezbędne do identyfikacji ryzyka sercowo-naczyniowego oraz do prowadzenia edukacji i indywidualizacji zaleceń edukacyjnych w ramach prewencji chorób układu krążenia.
Efekty uczenia się dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W9. zna istotę i konieczność zapobiegania zdarzeniom sercowo-naczyniowym poprzez redukcję ryzyka sercowo-naczyniowego na poziomie indywidualnym oraz na poziomie populacyjnym;</p> <p>W10. definiuje i omawia przyczynowe niemodyfikowalne i modyfikowalne czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych oraz zna i potrafi rozpoznać potencjalne modyfikatory ryzyka, w tym choroby współistniejące mogące zwiększać ryzyko sercowo-naczyniowe;</p> <p>W11. zna algorytmy do oceny ryzyka sercowo-naczyniowego SCORE2 oraz SCORE2-OP oraz rozumie i potrafi wyjaśnić ich wartość teoretyczną i praktyczną;</p> <p>W12. zna zasady kategoryzacji pacjentów pod względem ryzyka sercowo-naczyniowego oraz ze względu na konieczność wdrożenia działań prewencyjnych;</p> <p>W13. zna zasady krokowego podejścia do leczenia czynników ryzyka oraz intensyfikacji leczenia;</p> <p>W14. zna cele oraz interwencje terapeutyczne wdrażane w ramach prewencji sercowo-naczyniowej w zależności od kategorii ryzyka;</p> <p>W15. zna aktualne zalecenia oraz interwencje dotyczące optymalizacji stylu życia pacjenta w zakresie podejmowania aktywności fizycznej, odżywiania i spożywania alkoholu, masy i budowy ciała;</p> <p>W16. zna zalecenia dotyczące zdrowia psychicznego, interwencji w aspekcie palenia tytoniu, docelowych stężeń lipidów oraz kontroli dyslipidemii, farmakologicznego obniżania poziomu cholesterolu;</p> <p>W17. zna podstawy prawne oraz zasady realizacji Programu Profilaktyki Chorób Układu Krążenia;</p> <p>W18. zna zasady działania i obsługi Systemu Informatycznego Monitorowania Profilaktyki (SIMP) w części dotyczącej profilaktyki chorób układu krążenia.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p>

	<p>U7. zidentyfikować u pacjenta niemodyfikowalne i modyfikowalne czynniki ryzyka i modyfikatory ryzyka sercowo-naczyniowego oraz prowadzić świadomą dyskusję z pacjentem na temat ich obecności oraz wpływu na aktualny i potencjalny stan zdrowia;</p> <p>U8. stosować i oszacować ryzyko sercowo-naczyniowe w oparciu o algorytmy SCORE2 i SCORE2-OP;</p> <p>U9. rozpoznać pacjentów o niskim, umiarkowanym, wysokim i bardzo wysokim ryzyku sercowo-naczyniowym oraz zaproponować zmiany stylu życia w zależności od kategorii ryzyka sercowo-naczyniowego;</p> <p>U10. ocenić gotowość oraz motywację pacjenta do przyjęcia zdrowego stylu życia;</p> <p>U11. omówić z pacjentem i jego rodziną zalecenia dotyczące odżywiania, utrzymania prawidłowej masy ciała i stosowania używek mające znaczenie w profilaktyce chorób układu krążenia, a także zastosować zindywidualizowane metody prowadzące do zmiany stylu życia w tym obszarze;</p> <p>U12. omówić z pacjentem i jego rodziną zalecenia dotyczące podejmowania aktywności fizycznej oraz normalizacji gospodarki lipidowej w ramach prewencji sercowo-naczyniowej oraz przygotować pacjenta do zmiany stylu życia w tym zakresie;</p> <p>U13. ocenić u pacjenta poziom uzależnienia od nikotyny lub alkoholu, wyjaśnić wpływ stosowania używek na ryzyko sercowo-naczyniowe, zmotywować pacjenta do wyboru strategii terapeutycznej przeciwdziałającej uzależnieniom;</p> <p>U14. zastosować w edukacji pacjentów i ich rodzin aktualne wytyczne Europejskiego Towarzystwa Kardiologicznego, dotyczące prewencji chorób układu sercowo-naczyniowego w praktyce klinicznej;</p> <p>U15. udzielać zindywidualizowanych wskazówek pacjentowi i jego rodzinie, dostosowując środki i metody edukacyjne do możliwości pacjenta w zakresie racjonalnego odżywiania, aktywności fizycznej, zwalczania używek, radzenia sobie z nadmiernym obciążeniem czynnikami psychospołecznymi;</p> <p>U16. objąć pacjenta opieką w ramach Programu Profilaktyki Chorób Układu Krążenia;</p> <p>U17. obsługiwać System Informatyczny Monitorowania Profilaktyki (SIMP) w części dotyczącej profilaktyki chorób układu krążenia.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p>
--	---

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

	<p>K1. krytycznie ocenia własne kompetencje i stale aktualizuje wiedzę oraz umiejętności w zakresie specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi;</p> <p>K2. współdziała w ramach zespołu multidyscyplinarnego;</p> <p>K3. przestrzega tajemnicy zawodowej i praw pacjenta;</p> <p>K4. przestrzega zasad etyki zawodowej;</p> <p>K5. wykazuje odpowiedzialność za realizację opieki zgodnie z aktualną wiedzą medyczną, doświadczeniem, preferencjami i systemem wartości pacjenta.</p>
Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	<p>Wykładowcą może być pielęgniarka posiadająca tytuł magistra pielęgniarstwa oraz nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniająca co najmniej jeden z warunków:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. posiada stopień naukowy doktora nauk medycznych i/lub nauk o zdrowiu; 2. posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego lub zachowawczego lub rodzinnego; 3. posiada kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego.
Wymagania wstępne	brak
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	<p>Wykład – 10 godz.</p> <p>Ćwiczenia – 5 godz.</p> <p>Staż – 10 godz.</p>
Nakład pracy uczestnika kursu	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 25 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 10 godz. • ćwiczenia – 5 godz. • staż – 10 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 10 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie się do ćwiczeń – 5 godz.

	<ul style="list-style-type: none"> • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia – 5 godz. <p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 35 godz.</p>
Proponowane metody dydaktyczne	Wykład problemowy, wykład informacyjny, metoda przypadków, burza mózgów, dyskusja dydaktyczna, ćwiczenia kliniczne (szacowanie ryzyka według SCORE2 i SCORE2-OP, tworzenie indywidualnych programów edukacji zdrowotnej).
Proponowane środki dydaktyczne	Projektor, laptop, wskaźnik, wg potrzeb nagłośnienie), broszury informacyjne, tablice SCORE2 i SCORE2-OP wersja polska, opisy studium przypadku pacjentów z czynnikami ryzyka sercowo-naczyniowego z wybranymi chorobami sercowo-naczyniowymi lub bez objawów klinicznych choroby, aktualne wytyczne postępowania klinicznego dotyczące prewencji chorób sercowo-naczyniowych wg ESC).
Metody sprawdzania efektów uczenia się uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Opracowanie oraz zaliczenie programu edukacji terapeutycznej pacjenta po zidentyfikowaniu u niego czynników ryzyka sercowo-naczyniowego oraz ocenie wg SCORE2 lub SCORE2-OP- dotyczy ćwiczeń (przykład podany przez wykładowcę). Test sprawdzający wiedzę zawierający co najmniej 10 pytań – minimum zaliczające stanowi 60% pozytywnych odpowiedzi z testu.
Treści modułu kształcenia	<p>1. Ogólne założenia prewencji sercowo-naczyniowej na poziomie indywidualnym i populacyjnym (wykład 2 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Definicja oraz znaczenie prewencji sercowo- naczyniowej. 2) Dane na temat przestrzegania zaleceń związanych ze zdrowym stylem życia oraz konsekwencje wynikające ze złego stylu życia na poziomie indywidualnym i populacyjnym. 3) Przedstawienie celów oraz korzyści prewencji sercowo – naczyniowej na poziomie indywidualnym i populacyjnym. <p>2. Czynniki ryzyka chorób sercowo-naczyniowych, modyfikatory ryzyka oraz choroby współistniejące modyfikujące ryzyko sercowo-naczyniowe (wykład 2 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Niemodyfikowalne czynniki ryzyka sercowo-naczyniowego (wiek, płeć, czynniki genetyczne).

	<ol style="list-style-type: none">2) Modyfikowalne czynniki ryzyka sercowo-naczyniowego (zwiększone stężenie cholesterolu, podwyższona wartość ciśnienia tętniczego krwi, palenie tytoniu, cukrzyca, otyłość).3) Potencjalne modyfikatory ryzyka (czynniki psychospołeczne, pochodzenie etniczne, wskaźnik uwapnienia tętnic wieńcowych, zespół kruchości, wywiad rodzinny, czynniki genetyczne, czynniki socjoekonomiczne, narażenie środowiskowe, biomarkery we krwi i w moczu, budowa ciała).4) Choroby towarzyszące, zwiększające prawdopodobieństwo CVD lub pogarszające rokowanie (przewlekła choroba nerek, migotanie przedsionków, niewydolność serca, nowotwór złośliwy, przewlekła obturacyjna choroba płuc, choroby zapalne, infekcje, migrena, zaburzenia snu oraz obturacyjny bezdech senny, zaburzenia psychiczne, niealkoholowe stłuszczenie wątroby, stany typowe dla płci tj. stany przedrzucawkowe, cukrzyca ciążowa, zespół policystycznych jajników, przedwczesna menopauza, zaburzenia erekcji). <p>3. Ocena ryzyka sercowo-naczyniowego według aktualnych wytycznych postępowania klinicznego (wykład 2 godz. ćwiczenia 5 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none">1) Znaczenie oceny ryzyka sercowo-naczyniowego.2) Algorytmy do oceny ryzyka sercowo-naczyniowego oraz szacowanie ryzyka w oparciu o karty ryzyka SCORE2 oraz SCORE2-OP.3) Klasyfikacja pacjentów z niskim, umiarkowanym, wysokim i bardzo wysokim ryzykiem sercowo-naczyniowym.4) Cele oraz interwencje terapeutyczne wdrażane w ramach prewencji sercowo-naczyniowej w zależności od kategorii ryzyka. <p>4. Edukacja pacjenta i jego rodziny prowadzona w ramach prewencji sercowo-naczyniowej (wykład 2 godz.) w zakresie:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Odżywiania i spożywania alkoholu (cechy zdrowej diety, w tym spożycie tłuszczów, błonnika, minerałów i witamin, zalecenia dotyczące spożywania alkoholu, napojów słodzonych, cukru, kawy).2) Podejmowania aktywności fizycznej (rodzaj, natężenie i dobór poziomu intensywności podejmowanego wysiłku fizycznego).
--	---

	<p>3) Zaprzestania palenia tytoniu (ocena gotowości i motywacji pacjenta do zaprzestania palenia, metody wsparcia i możliwe interwencje antynikotynowe).</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Radzenia sobie z nadmiernym obciążeniem czynnikami psychospołecznymi, b. Utrzymania prawidłowej masy ciała oraz zwalczania nadwagi i otyłości – wskaźnik masy ciała (BMI), Waist Hip Ratio (WHR), metody obniżania nadmiernej masy ciała, c. Kontroli lipidów (docelowe wartości lipidów, strategie kontrolujące ich stężenie), d. Konieczności optymalizacji chorób współistniejących, w tym nadciśnienia tętniczego, cukrzycy, e. Określenia gotowości i motywacji pacjenta i jego rodziny do podejmowania zdrowego stylu życia. <p>5. Program Profilaktyki Chorób Układu Krążenia realizowany w Polsce w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia (wykład 2 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Podstawy prawne i cele programu. 2) Miejsce realizacji oraz podmioty realizujące program. 3) Kryteria włączenia do programu oraz zakres świadczeń realizowanych w ramach programu. 4) Zadania i rola pielęgniarki realizującej program. 5) Opieka nad pacjentem w ramach realizacji programu.
<p>Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje</p>	<p>Staż: Poradnia kardiologiczna lub Poradnia podstawowej opieki zdrowotnej – 10 godz.</p>

5.3. MODUŁ III

Nazwa modułu	Edukacja zdrowotna oraz przygotowanie pacjenta i jego rodziny do samoopieki w chorobach układu krążenia
Cel kształcenia	Wyposażenie pielęgniarki w kompetencje umożliwiające prowadzenie edukacji zdrowotnej i przygotowywanie pacjenta, jego rodziny do samoopieki.
Efekty uczenia się dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W19. zna teorię samoopieki oraz jakie procesy się na nią składają;</p> <p>W20. omawia możliwe bariery w osiągnięciu i utrzymywaniu zdolności do samoopieki;</p> <p>W21. rozumie swoją rolę w procesie samoopieki i wie, jak ją wzmacniać w chorobach układu krążenia;</p> <p>W22. zna aktualne wytyczne postępowania klinicznego w chorobach układu krążenia, w tym zalecenia związane z postępowaniem farmakologicznym i nefarmakologicznym;</p> <p>W23. rozumie istotę chorób układu krążenia, zna objawy chorobowe, sposoby rozpoznawania i leczenia chorób układu krążenia;</p> <p>W24. charakteryzuje powikłania chorób układu krążenia oraz omawia objawy wskazujące na zaostrzenie objawów;</p> <p>W25. charakteryzuje działania w poszczególnych chorobach układu krążenia by podtrzymać, monitorować i zarządzać samoopieką;</p> <p>W26. zna sposoby dostosowywania zaleceń edukacyjnych do potrzeb pacjenta i jego rodziny;</p> <p>W27. omawia sposoby wsparcia pacjenta i jego rodziny w okresie hospitalizacji oraz po wypisie ze szpitala;</p> <p>W28. zna rolę pacjenta i jego rodziny w procesie samoopieki;</p> <p>W29. zna i rozumie rolę pielęgniarki w przygotowaniu pacjenta do samoopieki i samokontroli w poszczególnych schorzeniach układu krążenia.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U18. włączać pacjenta i jego rodzinę do procesu samoopieki oraz uświadamiać go o istocie współpracy;</p>

	<p>U19. oceniać zdolność pacjenta do samoopieki oraz identyfikować bariery w osiągnięciu i utrzymywaniu samoopieki w chorobach układu krążenia;</p> <p>U20. wzmacniać zdolność do samoopieki w chorobach układu krążenia;</p> <p>U21. motywować pacjenta z chorobą układu krążenia do samokontroli i samoopieki;</p> <p>U22. udzielać informacji o możliwości skorzystania z pomocy specjalistów (psycholog, psychiatra) u osób z problemami psychologicznymi;</p> <p>U23. wspomagać rodzinę chorego we wszystkich działaniach związanych z samokontrolą i samoopieką;</p> <p>U24. prowadzić edukację zdrowotną pacjenta z chorobą układu krążenia, opierając się na aktualnych wytycznych postępowania klinicznego;</p> <p>U25. prowadzić edukację pacjenta z chorobami układu krążenia w warunkach szpitalnych, ambulatoryjnych, domowych oraz dostosować edukację do jego potrzeb;</p> <p>U26. analizować potrzeby edukacyjno-zdrowotne pacjenta w odniesieniu do osób starszych z uwzględnieniem poziomu intelektualnego, warunków ekonomicznych, stylu życia i metod leczenia;</p> <p>U27. prowadzić edukację zdrowotną pacjenta i jego rodziny w zakresie farmakoterapii (zasady przyjmowania zaleconych leków, działanie terapeutyczne oraz podstawowe objawy uboczne stosowanych leków), postępowania dietetycznego, zalecanej aktywności fizycznej, zasad prowadzenia samokontroli (pomiar ciśnienia tętniczego, pomiar tętna, masy ciała, prowadzenie dzienniczka samokontroli), postępowania w sytuacji wystąpienia objawów zaostrzenia choroby.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. krytycznie ocenia własne kompetencje i stale aktualizuje wiedzę oraz umiejętności w zakresie specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi;</p> <p>K2. współdziała w ramach zespołu multidyscyplinarnego;</p> <p>K3. przestrzega tajemnicy zawodowej i praw pacjenta;</p> <p>K4. przestrzega zasad etyki zawodowej;</p> <p>K5. wykazuje odpowiedzialność za realizację opieki zgodnie z aktualną wiedzą medyczną, doświadczeniem, preferencjami i systemem wartości pacjenta.</p>
--	--

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	Wykładowcą może być pielęgniarka posiadająca tytuł magistra pielęgniarstwa oraz nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniająca co najmniej jeden z warunków: 1. posiada stopień naukowy doktora nauk medycznych i/lub nauk o zdrowiu; 2. posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego lub zachowawczego lub rodzinnego; 3. posiada kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego lub zachowawczego lub rodzinnego.
Wymagania wstępne	brak
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	Wykład – 30 godz. Ćwiczenia – 10 godz. Staż – 10 godz.
Nakład pracy uczestnika kursu	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 50 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 30 godz. • ćwiczenia – 10 godz. • staż – 10 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 15 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie się do ćwiczeń – 5 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 10 godz. <p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 65 godz.</p>
Proponowane metody dydaktyczne	Wykład problemowy, wykład informacyjny, metoda przypadków, burza mózgów, dyskusja dydaktyczna, ćwiczenia kliniczne (tworzenie indywidualnych programów edukacji zdrowotnej).

Proponowane środki dydaktyczne	Projektor, laptop, wskaźnik, wg potrzeb nagłośnienie, Broszury informacyjne, aktualne wytyczne postępowania klinicznego.
Metody sprawdzania efektów uczenia się uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Opracowanie programu edukacji terapeutycznej pacjenta z wybraną chorobą układu krążenia. Test sprawdzający wiedzę zawierający co najmniej 20 pytań – minimum zaliczające stanowi 60% pozytywnych odpowiedzi z testu.
Treści modułu kształcenia	<p>1. Samoopieka w chorobach układu krążenia – ogólne założenia (wykład 5 godz., ćwiczenia 1 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Istota samoopieki oraz rola pacjenta w procesie samoopieki. 2) Proces samoopieki i składające się na niego obszary. 3) Możliwe bariery w osiąganiu i utrzymywaniu zdolności do samoopieki (osobiste, związane z chorobą, systemowe). 4) Wzmacnianie samoopieki u pacjentów z chorobami układu krążenia. 5) Rola pielęgniarki i jej zadania w procesie kształtowania i wzmacniania samoopieki u pacjentów z chorobami serca. <p>2. Edukacja pacjenta po zawale mięśnia sercowego (wykład 5 godz., ćwiczenia 2 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zrozumienia istoty zawału mięśnia sercowego (definicja zawału serca, podział i mechanizm ostrych zespołów wieńcowych, przyczyny oraz obraz kliniczny, diagnostyka, leczenie oraz możliwe powikłania i konsekwencje). 2) Zagadnienia edukacyjne dotyczące przygotowania pacjenta do koronarografii, angioplastyki naczyń wieńcowych, pomostowania aortalno-wieńcowego oraz postępowania po tych procedurach inwazyjnych. 3) Zagadnienia edukacyjne związane z leczeniem farmakologicznym (istota przyjmowania leków, konieczność przyjmowania podwójnej terapii przeciwplatekowej po zawale, grupy leków po zawale oraz ich działanie: leki przeciwplatekowe, beta-blokery, inhibitory konwertazy angiotensyny lub receptora dla angiotensyny, statyny, możliwe działania niepożądane związane ze stosowanymi lekami, zasady przyjmowania leków). 4) Zagadnienia edukacyjne dotyczące kontroli lipidów oraz kontroli cukrzycy.

	<p>5) Zagadnienia edukacyjne dotyczące kontroli tętna, ciśnienia tętniczego krwi oraz dokumentowania pomiarów w dzienniczku samokontroli.</p> <p>6) Zagadnienia edukacyjne dotyczące podejmowania aktywności fizycznej, w tym aktywności seksualnej po zawale mięśnia sercowego.</p> <p>7) Zagadnienia edukacyjne dotyczące odżywiania, spożywania alkoholu, palenia tytoniu po zawale mięśnia sercowego.</p> <p>8) Zagadnienia edukacyjne dotyczące występowania niepokojących objawów po zawale mięśnia sercowego.</p> <p>9) Zagadnienia edukacyjne związane z przygotowaniem pacjenta i jego rodziny do wypisu ze szpitala.</p> <p>10) Zagadnienia edukacyjne związane z rehabilitacją kardiologiczną po zawale mięśnia sercowego (program KOS-zawał).</p> <p>3. Edukacja pacjenta z nadciśnieniem tętniczym (wykład 5 godz., ćwiczenia 2 godz.).</p> <p>1) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zrozumienia istoty nadciśnienia tętniczego (definicja, przyczyny, klasyfikacja wartości ciśnienia tętniczego, powikłania narządowe).</p> <p>2) Zagadnienia edukacyjne dotyczące wykonywania pomiarów ciśnienia tętniczego (cele terapeutyczne, technika wykonywania pomiaru, właściwe odnotowywanie pomiarów, interpretacja wartości w zależności od miejsca dokonywania pomiaru – pomiary domowe, gabinetowe, całodobowe).</p> <p>3) Zagadnienia edukacyjne związane z leczeniem farmakologicznym nadciśnienia tętniczego (istota przyjmowania leków, grupy leków oraz ich działanie, możliwe działania niepożądane związane ze stosowanymi lekami, zasady przyjmowania leków).</p> <p>4) Zagadnienia edukacyjne związane z postępowaniem nefarmakologicznym (zmiany stylu życia, zalecenia dietetyczne w tym ograniczenia spożycia sodu, ograniczenie spożycia alkoholu, redukcja masy ciała, aktywność fizyczna, zaprzestanie palenia tytoniu).</p> <p>5) Zalecenia edukacyjne dotyczące rozpoznawania niepokojących objawów oraz przestrzegania zaleceń terapeutycznych w celu poprawy kontroli ciśnienia tętniczego.</p> <p>4. Edukacja pacjenta z niewydolnością serca (wykład 5 godz., ćwiczenia 2 godz.).</p>
--	---

	<ol style="list-style-type: none"> 1) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zrozumienia istoty niewydolności serca (definicja, klasyfikacja, przyczyny, objawy podmiotowe i przedmiotowe, rozpoznanie, powikłania, jakość życia pacjentów, ponowne hospitalizacje). 2) cele i sposoby leczenia niewydolności serca (modyfikacja stylu życia, poprawa objawów, urządzenia, zabiegi inwazyjne i chirurgiczne, leczenie chorób współistniejących, opieka paliatywna). 3) Zagadnienia edukacyjne związane z leczeniem farmakologicznym niewydolności serca (istota przyjmowania leków, grupy leków oraz ich działanie, możliwe działania niepożądane związane ze stosowanymi lekami, zasady przyjmowania leków). 4) Zagadnienia edukacyjne związane z postępowaniem niefarmakologicznym (dieta, utrzymanie prawidłowej masy ciała, zakaz palenia, aktywność fizyczna, sen i zdrowie psychiczne, podróże i zajęcia rekreacyjne, szczepienia i zapobieganie infekcjom). 5) Zalecenia edukacyjne dotyczące rozpoznawania niepokojących objawów oraz przestrzegania zaleceń terapeutycznych w niewydolności serca. 6) Rola rodziny i opiekunów w niewydolności serca. 7) Lista kontrolna edukacji pacjenta. <p>5. Edukacja pacjenta po implantacji urządzenia antyarytmicznego (wykład 5 godz., ćwiczenia 1 godz.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zrozumienia istoty działania urządzeń wszczepialnych (podział zaburzeń rytmu serca, obraz kliniczny, diagnostyka, leczenie – wskazania do implantacji urządzeń antyarytmicznych - stymulator serca, kardiowerter defibrylator - ICD, układ resynchronizujący - CRT, powikłania po implantacji). 2) Zagadnienia edukacyjne dotyczące przygotowania pacjenta do implantacji urządzeń antyarytmicznych oraz postępowania po implantacji. 3) Zagadnienia edukacyjne dotyczące pielęgnacji rany pooperacyjnej. 4) Zagadnienia edukacyjne dotyczące życia codziennego po zabiegu. 5) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zabiegów medycznych z implantowanymi urządzeniami antyarytmicznym.
--	---

	<p>6) Zagadnienia edukacyjne dotyczące podejmowania aktywności fizycznej, w tym aktywności seksualnej po implantacji urządzenia antyarytmicznego.</p> <p>7) Zagadnienia edukacyjne związane z przygotowaniem pacjenta i jego rodziny do postępowania w przypadku nieprawidłowego działania urządzenia, samokontrola.</p> <p>8) Zagadnienia edukacyjne związane z rehabilitacją kardiologiczną po implantacji urządzenia antyarytmicznego.</p> <p>6. Edukacja pacjenta z migotaniem przedsionków (wykład 5 godz., ćwiczenia 2 godz.).</p> <p>1) Zagadnienia edukacyjne dotyczące zrozumienia istoty migotania przedsionków:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) definicja migotania przedsionków, b) podział, c) przyczyny oraz obraz kliniczny, d) diagnostyka, e) leczenie oraz możliwe powikłania i konsekwencje. <p>2) Zagadnienia edukacyjne dotyczące przygotowania pacjenta do kardiowersji.</p> <p>3) Zagadnienia edukacyjne związane z leczeniem farmakologicznym:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) <u>heparyny drobnocząsteczkowe:</u> <ul style="list-style-type: none"> – rodzaje heparyn drobnocząsteczkowych; – zasady działania heparyn drobnocząsteczkowych oraz zasady dawkowania; – technika podawania heparyn drobnocząsteczkowych (miejsca podawania, technika wykonania wstrzyknięcia); – powikłania w miejscach wstrzyknięć, pielęgnacja miejsca wstrzyknięcia; – powikłania stosowania heparyn drobnocząsteczkowych; – postępowanie w przypadku przedawkowania leku; – postępowanie z odpadami medycznymi w warunkach domowych, b) <u>doustne leki przeciwkrzepliwie:</u> <ul style="list-style-type: none"> – mechanizm działania wskazania i wskazania, działania niepożądane: antagoniści witaminy K, NOAC (dabigatran, rywaroksaban, apiksaban, edoksaban);
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> – sposoby prowadzenia dzienniczka samokontroli; – zasady kontroli skuteczności leczenia przeciwkrzepliwego (pojemniki kontrolujące przyjmowanie leków, oznaczanie stężenia INR ambulatoryjnie lub samodzielnie, zalecana częstość oznaczenia INR); – zasady pomiaru INR (czynniki zakłócające, błędy ze strony pacjenta, interpretacja wyniku); – wpływ diety oraz innych leków na działanie antagonistów witaminy K; – ryzyko wystąpienia krwawień wynikające z błędów dietetycznych oraz nieprzestrzegania harmonogramu dawkowania doustnych leków przeciwkrzepliwych. <p>4) Zagadnienia edukacyjne dotyczące odżywiania w migotaniu przedsionków:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) aktualne rekomendacje żywieniowe dla pacjentów z chorobami sercowo-naczyniowymi wg zaleceń Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego; b) żywienia pacjentów z chorobami współistniejącymi (nadciśnienie tętnicze, niewydolność serca, cukrzyca, zaburzenia lipidowe, choroby przewodu pokarmowego); c) obliczanie BMI; d) podział i źródła składników żywieniowych; e) zasady przygotowania posiłków; f) wpływ produktów spożywczych na stosowane leczenie przeciwzakrzepowe (antagoniści witaminy K).
<p>Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje</p>	<p>Staż: Oddział kardiologiczny lub Oddział chorób wewnętrznych lub Oddział chorób wewnętrznych z pododdziałem kardiologicznym – 10 godz.</p>

5.4. MODUŁ IV

Nazwa modułu	Zasady komunikacji z pacjentem i jego rodziną i/lub opiekunem
Cel kształcenia	Wyposażenie pielęgniarki w wiedzę i umiejętności z zakresu komunikowania interpersonalnego z pacjentem z chorobami sercowo-naczyniowymi, rodziną i zespołem terapeutycznym.
Efekty uczenia się dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W30. charakteryzuje koncepcje i style komunikowania interpersonalnego;</p> <p>W31. opisuje zasady i przebieg procesu komunikowania w relacji pielęgniarka – pacjent i jego rodzina;</p> <p>W32. charakteryzuje różne formy komunikacji werbalnej;</p> <p>W33. charakteryzuje różne formy komunikacji niewerbalnej;</p> <p>W34. wymienia i omawia bariery komunikacyjne występujące w pracy pielęgniarki oraz czynniki zakłócające;</p> <p>W35. charakteryzuje różne techniki komunikacji interpersonalnej;</p> <p>W36. zna zasady budowania komunikacji interpersonalnej z pacjentem i jego rodziną;</p> <p>W37. zna możliwości rozwiązywania sytuacji trudnych;</p> <p>W38. charakteryzuje paternalistyczny i partnerski styl komunikowania się z pacjentem;</p> <p>W39. zna reguły asertywnego komunikowania się w zespole terapeutycznym.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U28. rozpoznać sygnały werbalne;</p> <p>U29. rozpoznać sygnały niewerbalne;</p> <p>U30. dostosować style komunikowania się z pacjentem do jego stanu zdrowia i wieku;</p> <p>U31. rozpoznać czynniki zakłócające i bariery w proces komunikowania się z pacjentem i jego rodziną;</p> <p>U32. wykazać się aktywnym słuchaniem, życzliwością, empatią, wyrozumiałością oraz asertywnością w komunikowaniu się z pacjentem;</p> <p>U33. wykazać się asertywnością w komunikowaniu się w zespole terapeutycznym.</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

	<p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. krytycznie ocenia własne kompetencje i stale aktualizuje wiedzę oraz umiejętności w zakresie specjalistycznej opieki pielęgniarskiej nad pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi;</p> <p>K2. współdziała w ramach zespołu multidyscyplinarnego;</p> <p>K3. przestrzega tajemnicy zawodowej i praw pacjenta;</p> <p>K4. przestrzega zasad etyki zawodowej;</p> <p>K5. wykazuje odpowiedzialność za realizację opieki zgodnie z aktualną wiedzą medyczną, doświadczeniem, preferencjami i systemem wartości pacjenta.</p>
Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	<p>Wykładowcą może być osoba mająca nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie, doświadczenie dydaktyczne oraz spełniająca co najmniej jeden z warunków:</p> <p>1) Pielęgniarka, która posiada stopień naukowy doktora lub tytuł magistra pielęgniarstwa;</p> <p>2) Psycholog.</p>
Wymagania wstępne	brak
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	<p>Wykład – 5 godz.</p> <p>Ćwiczenia – 10 godz.</p>
Nakład pracy uczestnika kursu	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 15 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 5 godz. • ćwiczenia – 10 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 10 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie się do ćwiczeń – 5 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 5 godz. <p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 25 godz.</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Proponowane metody dydaktyczne	Wykład informacyjny, wykład problemowy, dyskusja, analiza studium przypadku, warsztaty
Proponowane środki dydaktyczne	Rzutnik multimedialny, tablice, schematy
Metody sprawdzania efektów uczenia się uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Test sprawdzający wiedzę zawierający co najmniej 20 pytań – minimum zaliczające stanowi 60% pozytywnych odpowiedzi z testu.
Treści modułu kształcenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ogólne aspekty komunikowania się pielęgniarki z pacjentem i jego rodziną (wykład 1 godz.) 2. Przebieg procesu komunikowania się: etapy procesu; osoby i elementy uczestniczące w przepływie informacji (wykład 1 godz., ćwiczenia 1 godz.) 3. Podstawowe funkcje komunikacji z pacjentem (wykład 1 godz.) 4. Komunikowanie się werbalne i niewerbalne (ćwiczenia 3 godz.) 5. Wybrane sposoby porozumiewania się pielęgniarki z pacjentem i jego rodzina (zasoby osobiste personelu, zagrożenia w procesie wsparcia, mocne cechy pielęgniarki udzielającej wsparcie) (wykład 1 godz.) 6. Style komunikowania interpersonalnego: partnerski i niepartnerski styl porozumiewania się (allocentryczny oraz egocentryczny styl porozumiewania się) (ćwiczenia 2 godz.) 7. Zasady budowania pozytywnych relacji z pacjentem w procesie komunikacji (wykład 1 godz.) 8. Bariery w budowaniu relacji pielęgniarki z pacjentem (ćwiczenia 2 godz.) 9. Komunikowanie się w różnych sytuacjach (pacjent w podeszłym wieku, pacjent agresywny, pacjent z zaburzeniami pamięci, z zaburzeniami psychicznymi, uzależniony od substancji psychoaktywnych) (ćwiczenia 2 godz.)
Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku,	Nie dotyczy.

gdy program kształcenia przewiduje	
------------------------------------	--

6. PROGRAM ZAJĘĆ STAŻOWYCH

6.1. STAŻ: Poradnia kardiologiczna albo Poradnia podstawowej opieki zdrowotnej

Cel stażu: Wyposażenie pielęgniarki w kompetencje mające służyć szacowaniu ryzyka sercowo-naczyniowego, identyfikacji poszczególnych czynników ryzyka oraz prowadzenia edukacji pacjenta i jego rodziny.

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji stażu:

- Liczba godzin: 10 godz.
Liczebność grupy: 2–3 osoby
Opiekun stażu: Pielęgniarki z minimum 5-letnim stażem pracy w przedmiotowej dziedzinie spełniające co najmniej jeden z warunków:
- 1) posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego, lub zachowawczego lub rodzinnego;
 - 2) posiada kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego, lub zachowawczego lub rodzinnego;
 - 3) posiada kurs specjalistyczny *Edukator w chorobach układu krążenia*.

Wykaz świadczeń zdrowotnych do zaliczenia na stażu:

1. Identyfikowanie czynników ryzyka sercowo-naczyniowego.
2. Ustalenie i indywidualizowanie zaleceń edukacyjnych w zależności od zidentyfikowanych czynników ryzyka sercowo-naczyniowego.
3. Prowadzenie edukacji ukierunkowanej na poprawę stylu życia pacjenta.
4. Realizacja programów profilaktyki chorób układu krążenia
5. Realizacja Programu Profilaktyki Chorób Układu Krążenia.
6. Opracowanie planu edukacji dla pacjenta ze zdiagnozowanymi chorobami sercowo – naczyniowymi, który jest pod opieką pielęgniarki POZ – realizacja świadczenia w miejscu zamieszkania.

Warunki zaliczenia stażu:

- 100% obecności.
- Opracowanie oraz zrealizowanie programu edukacji terapeutycznej jednego, wybranego pacjenta po zidentyfikowaniu u niego czynników ryzyka sercowo-naczyniowego oraz ocenie wg SCORE2 lub SCORE2-OP. W ramach zaliczenia należy dokonać oceny ryzyka sercowo-naczyniowego oraz opracować projekt edukacji zdrowotnej w oparciu o deficyty wiedzy i umiejętności pacjenta, określić cele i plan edukacji, a także ocenić wyniki podjętych działań.
- Zaliczenie wykazanych świadczeń zdrowotnych.

6.2. STAŻ: Oddział kardiologiczny albo Oddział chorób wewnętrznych albo Oddział chorób wewnętrznych z pododdziałem kardiologicznym

Cel stażu: Przygotowanie pielęgniarki do samodzielnego prowadzenia edukacji zdrowotnej w grupie pacjentów z chorobami układu krążenia.

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji stażu:

- Liczba godzin: 10 godz.
Liczebność grupy: 2–3 osoby
Opiekun stażu: Pielęgniarki z minimum 5-letnim stażem pracy w przedmiotowej dziedzinie spełniające co najmniej jeden z warunków;
- 1) posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego, lub zachowawczego lub rodzinnego;
 - 2) posiada kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa kardiologicznego lub internistycznego, lub zachowawczego lub rodzinnego;
 - 3) posiada kurs specjalistyczny *Edukator w chorobach układu krążenia*.

Wykaz świadczeń zdrowotnych do zaliczenia na stażu:

1. Ocena zdolności do samoopieki, identyfikacja barier w utrzymaniu samoopieki w chorobach układu krążenia.
2. Prowadzenie edukacji zdrowotnej pacjenta z chorobą układu krążenia w oparciu o aktualne wytyczne postępowania klinicznego.
3. Przygotowanie pacjenta z chorobą układu krążenia do wypisu ze szpitala.

Warunki zaliczenia stażu:

- 100% obecności.
- Opracowanie oraz zrealizowanie programu edukacji terapeutycznej jednego, wybranego pacjenta ze zdiagnozowaną chorobą układu krążenia. W ramach zaliczenia należy opracować projekt edukacji zdrowotnej w oparciu o deficyty wiedzy i umiejętności pacjenta, określić cele i plan edukacji, a także ocenić wyniki podjętych działań.
- Zaliczenie wykazanych świadczeń zdrowotnych.

7. WYKAZ ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH, DO KTÓRYCH JEST UPRAWNIONA PIEŁĘGNIARKA PO UKOŃCZENIU KURSU SPECJALISTYCZNEGO *EDUKATOR W CHOROBAH UKŁADU KRĄŻENIA*:

1. Ocena stopnia niewydolności układu krążenia, w celu ustalenia planu edukacji, w zakresie racjonalnego odżywiania, aktywności fizycznej, zwalczania używek, radzenia sobie z nadmiernym obciążeniem czynnikami naporowymi środowiska, zwalczania nadwagi i otyłości.
2. Dostosowanie metod i środków edukacji do przygotowania pacjenta i jego rodziny do samokontroli i samoopieki w chorobach układu krążenia.
3. Realizacja programów profilaktyki chorób układu krążenia.
4. Edukacja pacjenta i jego rodziny w ramach prewencji chorób układu krążenia.
5. Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych dla pacjentów z chorobami układu krążenia.

8. WYKAZ LITERATURY OBOWIĄZUJĄCEJ DO ZALICZENIA KURSU SPECJALISTYCZNEGO *EDUKATOR W CHOROBAH UKŁADU KRĄŻENIA*:

Literatura podstawowa:

1. Sierakowska M., Wrońska I.: Edukacja zdrowotna w praktyce pielęgniarskiej. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2022.
2. Kaszuba D., Nowicka A.: Pielęgniarstwo kardiologiczne. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2022.
3. Wytyczne Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego, Wytyczne Europejskiego Towarzystwa Kardiologicznego, Wytyczne Polskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego.
4. Steciwko A., Barański J.: Porozumiewanie się lekarza z pacjentem i jego rodziną. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2012.

Literatura uzupełniająca:

1. Mroczkowska R., Serzysko B., Szkutnik M.: Standardy opieki pielęgniarskiej w kardiologii inwazyjnej. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2022.
2. Szczeklik A., Gajewski P.: Interna Szczeklika 2022. Medycyna Praktyczna 2022.
3. Talarska D., Zozulińska-Ziółkiewicz D.: Pielęgniarstwo internistyczne. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2022.

Akty prawne (odzwierciedlające aktualny stan prawny):

1. Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej.
2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 września 2016 r. w sprawie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych.
3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego.
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.
5. Zarządzenie Nr 79/2022/DSOZ z dnia 29 czerwca 2022 r. Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w sprawie warunków zawarcia i realizacji umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju podstawowa opieka zdrowotna.